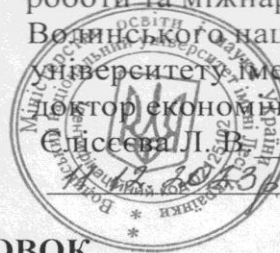

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Проректор з науково-педагогічної
роботи та міжнародної співпраці
Волинського національного
університету імені Лесі Українки
доктор економічних наук, професор
Сіссєва Л. З.

ВИСНОВОК

міжкафедрального семінару Волинського
національного університету імені Лесі Українки
про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів
дисертації Бортнік Жанни Іванівни «Концепція лімінальності в
літературознавчій парадигмі:
проекція на сучасну українську драму»,
подану на здобуття наукового ступеня
доктора філологічних наук
за спеціальностями 10.01.06 – теорія літератури,
10.01.01 – українська література

Від 26 жовтня 2023 року

ПРИСУТНІ:

Члени кафедри теорії літератури та зарубіжної літератури: д. філол. наук, проф. Романов С. М., д. філол. наук, проф. Колошук Н. Г., д. філол. наук, проф. Левчук Т. П., д. філол. наук, проф. Моклиця М. В., к. філол. наук, доц., декан факультету філології та журналістики Лавринович Л. Б., к. філол. н., доц. Бортнік Ж. І., к. філол. н., доц. Головій О. М., к. філол. н., доц. Кицан О. В., к. філол. н., доц. Марченко Т. М.; професор кафедри полоністики та перекладу, д. філол. наук, Сухарєва С. В., професор кафедри романської філології, доктор філологічних наук Бондарук Л. В., члени кафедри української філології Національного університету «Острозька академія» доктор філологічних наук, професор Вісич О. А., доктор філологічних наук, професор Кочерга С. О. Присутні на засіданні 13 осіб, з них 8 докторів наук, професорів, 5 кандидатів філологічних наук, доцентів.

Головуючий засідання – доктор філологічних наук, завідувач кафедри теорії літератури та зарубіжної літератури, проф. Романов С. М. Секретар засідання – к. філол. наук, доцент кафедри теорії літератури та зарубіжної літератури Кицан О. В.

За рішенням спеціалізованої вченої ради із захисту докторських дисертацій Д 32.10.01 Волинського національного університету імені Лесі Українки рецензентами дисертації було призначено: доктор філологічних

наук, проф. Колошук Н. Г., доктор філологічних наук, професор Кочерга С. В., доктор філологічних наук професор Сухарєва С. В.

Актуальність дисертації.

Дисертація Ж. І. Бортнік – оригінальна, новаторська праця. Її актуальність зумовлена як новизною та особливістю об'єкта дослідження, так і обраним пошуковим напрямком, виробленням концепції лімінальності для літературознавчих цілей, а саме для дослідження таких ускладнених, суперечливих, неоднозначних об'єктів, як сучасна українська драматургія. Саме в цій опорній (і майже завжди проблемній науковій «зв'язці») дисертантка виявляє оригінальність і разом ґрунтовність підходів. Актуалізуючи «межові маркери» в розумінні сучасного літературного процесу, мабуть, тільки й можна втримати у фокусі таке надзвичайно дисперсне, навіть аморфне поле кодів, сенсів і конвенцій. Виокремлені в роботі феномени «транзитних періодів» та «межової поетики» вимагають не лише дискурсивного опрацювання, а й концептуальної розробки. В останньому вияві йдеться про роботу на історико-літературному, літературно-критичному, теоретичному, порівняльному (з інтермедіальним включно) рівнях. Розуміння максимального ускладнення завдань і готовність працювати в таких напрямках і виявляє дисертантка.

У роботу залучено широкий літературний матеріал, більше трьохсот драматичних творів сучасної драматургії. І дисертантка не просто добирає кількість, а поважно й глибоко вмонтовує кожен художній текст у наукову площину. Алгоритм філологічного пошуку тут взірцево-класичний: від живого літературного процесу – до теоретичної концептуалізації.

У розрізі сказаного актуальним став і власний авторський досвід. Рецептивна включеність дослідника в процес дослідження, усвідомлення себе частиною цього процесу в представленій праці особливо вагома. Напрацювання театрального критика, театрознавця, члена журі престижних театральних конкурсів, учасниці театральних фокус-груп, авторки передмов до збірників сучасної драми дозволяє вважати Ж. І. Бортнік активною учасницею сучасного літературного процесу. І йдеться не лише про безпосередню причетність до луцького театального колективу «Гармидер» і ведених ним проєктів. Позиціонування сучасного українського театру як флагмана новітнього мистецтва цілком визначає місію дисертантки в культурному, а не лише науковому просторі. Тому ця праця і відкриває навіть для людей обізнаних цілий світ найновішої української драматургії. При тому робить це глибоко, професійно й цікаво. Доречними з огляду на культурний стан нашого новітнього помежів'я постають і задіяні дослідницею ресурси постколоніальних студій та гендерної критики.

Актуальність дисертації зумовлена також аргументованою присутністю авторки в колі глобальних дискусій про сучасний етап розвитку європейської і світової культури, який ще не має усталеної назви, але найчастіше означається поняттям «метамодернізм».

Науковий рівень дисертації, теоретичне значення та наукова новизна отриманих результатів.

У дисертації сформована, з опертям на потужну наукову базу, концепція лімінальності, увиразнена чіткими формулюваннями основоположних тез і дефініцій, спрямована на використання в якості методології літературознавчого дослідження. Рівень осмислення дисертанткою двох парадигм – філософсько-культурологічної і літературознавчої – надзвичайно високий, виявляє концептуальність і водночас яскраву оригінальність її мислення. Йдеться про самодостатню, новаторську концепцію, розроблену з урахуванням напрацювань авторитетних зарубіжних та українських учених і спроектовану на літературний простір. Запропоновані теоретичні підходи можуть виявитись дієвими для роботи й з іншими сегментами літературного процесу, приміром, прозою чи поезією. Також заявлено тут можливість структурувати масштабні літературні явища чи культурно-історичні періоди.

Лімінальна методологія застосована до складного і малодослідженого матеріалу: сучасної української драми; на основі глибших закономірностей розвитку драматургії ХХ-ХХІ століть простежено трансформацію драми поч. ХХІ ст., визначено комплекс основних інваріантних та варіативних ознак новітньої української драми, показано особливості конфлікту, персонажів, сюжетобудови, хронотопу, жанрово-стильових особливостей сучасної драми, тощо. Вводиться в науковий обіг поняття «чернеткова естетика». Уперше в об'єкт дослідження потрапляють твори сучасних драматургів, майже не освоєних літературознавством, щойно оприлюднених або поставлених у театрі. Концепція лімінальності, використана як методологія дослідження сучасної літератури, важлива також для осмислення поняття «метамодернізм». Уперше об'єктом дослідження стала творча діяльність театрального колективу з яскраво вираженою лімінальною естетикою – «Гармидер» – у контексті взаємодії драматургії та сучасних театральних проєктів.

Масштабність наукового задуму зумовлює, очевидно, й прагнення авторки пояснити своєю теорією багато явищ літературного процесу, принаймні його визначальні структури. Продемонстровані можливості запропонованої концепції виявляти, фіксувати й пояснювати точки змін і меж здаються достатньо переконливими. Варто відзначити цікаві й глибокі пояснення постаті митця, процесу його творчості, значимості творіння, сенсу жанру, функцій реципієнта тощо.

Особистий внесок здобувача. Дисертація узагальнює самостійні літературознавчі спостереження й теоретичні узагальнення. Основні здобутки оприлюднено в наукових статтях. Усі праці виконано самостійно. Будь-які форми використання праць інших авторів супроводжують відповідні посилання. Дві статті у співавторстві присвячені проблематиці, яка розглядається у дисертації.

Апробація результатів дисертації. Основні положення дослідження було викладено в доповідях під час участі в 22 конференціях, переважно

міжнародних, частина з яких підтверджена сертифікатами, частина – публікаціями тез і матеріалів (9 позицій). Результати дослідження представлені у 27 одноосібних публікаціях та 2 публікаціях у співавторстві: 2 статті у виданнях, індексованих у Scopus, 2 – у Web of Science (це статті у співавторстві, особистий внесок здобувача 0,25 др. арк.), 14 – у фахових виданнях України, 2 – у наукових виданнях держав, що входять до Європейського Союзу, 9 – у тезах конференцій, наукових та науково-популярних виданнях.

Основні публікації:

Наукові праці, внесені до міжнародної наукометричної бази Scopus:

1. Bortnik, Zh. (2023). Liminal strategies in literary studies based on the development stages in contemporary Ukrainian dramaturgy. *Research Journal in Advanced Humanities*, 4 (2). <https://royalliteglobal.com/advanced-humanities/article/view/1234>

2. Бортнік, Ж. (2023). Естетика пограниччя Волинського театру «ГаРМІДЕР»: тенденції та перспективи. *Bibliotekarz Podlaski*, 2 (LIX), 231–244. <https://www.bibliotekarzpodlaski.pl/index.php/bp/article/view/816/831>

Наукові праці, внесені до міжнародної наукометричної бази Web of Science:

3. Bortnik, Zh. and other. (2021). Lesia Ukrainka's «Martian, the Advocate»: symbolism as a dimension of classical tragedy. *AD ALTA: Journal of Interdisciplinary Research*, 11, 02-XXIs, 209–213. https://www.magnanimitas.cz/ADALTA/110221/papers/A_37.pdf

4. Bortnik, Zh. and other. (2022). The psychological basis of mystical symbols and the problem of their theatrical embodiment: «The blue rose» by Lesya Ukrainka. *AD ALTA: Journal of Interdisciplinary Research*, 12, 02-XXIX, 199–202. https://www.magnanimitas.cz/ADALTA/120229/papers/A_34.pdf

Публікації у виданнях, включених до переліку наукових фахових видань України з присвоєнням категорії «Б»:

5. Бортнік, Ж. (2017). Художній час і простір у сучасній українській монодрамі. *Науковий вісник СНУ ім. Лесі Українки. Серія: Філологічні науки. Літературознавство*, 8 (333), 10–14. <https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/12802/1/4.pdf>

6. Бортнік, Ж. (2017). Театральність сучасної монодрами: психологічний і поетологічний аспекти. *Сучасні літературознавчі студії. Літературні виміри видовищних форм культури: збірник наукових праць КНЛУ*, 14, 80–94. http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DO WNLOAD=1&Image file name=PDF/SIs_2017_14_9.pdf

7. Бортнік, Ж. (2018). Поетика експресіонізму в монодрамі Богдана Бойчука «Коротка розмова на один голос». *Науковий вісник СНУ ім. Лесі Українки. Серія: Філологічні науки. Літературознавство*, 11–12 (360–361), 165–168. <https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/15415/1/30.pdf>

8. Бортнік, Ж. (2019). Монодраматичні стратегії п'єси Т. Слободзянека «Наш клас». *Волинь філологічна: текст і контекст*, 27, 5–16. <https://www.volynertext.vnu.edu.ua/index.php/volynertext/article/view/835/810>

9. Бортнік, Ж. (2021). Генеза сучасної української монодрами: тематико-проблематичний аспект. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія «Філологія. Журналістика»*. Т. 32 (71), 3, 179–185. https://www.philol.vernadskyjournals.in.ua/journals/2021/3_2021/part_2/3-2_2021.pdf#page=189

10. Бортнік, Ж. (2021). Творчість Лесі Українки в театральній рецепції: соціально-культурний феномен «Гарמידера». *Волинь філологічна: текст і контекст*, 32, 286–299. <https://volynertext.vnu.edu.ua/index.php/volynertext/article/view/1076/1006>

11. Бортнік, Ж. (2021). Особливості рецепції трагедії Шекспіра «Отелло» в сучасному українському театрі (на прикладі вистави «Отелло/Україна/Facebook»). *Закарпатські філологічні студії*, 20 (1), 131–136. http://zfs-journal.uzhnu.uz.ua/archive/20/part_1/20-1_2021.pdf#page=131

12. Бортнік, Ж. (2022). «Юдина історія» в національному драматичному наративі: Леся Українка («На полі крові») і Лідія Чупіс («Плач над Юдою»). *Волинь філологічна: текст і контекст*, 33, 141–152. <https://volyntext.vnu.edu.ua/index.php/volyntext/article/view/1018/945>
13. Бортнік, Ж. (2022). Жанрові лімінальні трансформації в сучасній українській драмі. *Волинь філологічна: текст і контекст*, 34, 169–180. <https://www.volyntext.vnu.edu.ua/index.php/volyntext/article/view/1046/977>
14. Бортнік, Ж. (2023). Функції гетеротопій в сучасній українській драматургії. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологія»*, 17 (85), 247–251. <https://journals.oa.edu.ua/Philology/article/view/3852/3500>
15. Бортнік, Ж. (2023). Особливості сюжету сучасної монодрами (на прикладі п'єси А. Стасюка «Соло»). *Актуальні питання гуманітарних наук*, 64 (1), 227–233. http://www.aphn-journal.in.ua/archive/64_2023/part_1/32.pdf
16. Бортнік, Ж. (2023). Функції заголовків в сучасній українській драматургії: лімінальні проєкції. *Лінгвостилістичні студії*, 18, 7–14. <https://lingvostud.vnu.edu.ua/index.php/lingvostud/article/view/419>
17. Бортнік, Ж. (2023). Постдрама та «текст для театру» як жанрові утворення: між літературою, театром і перформенсом. *Волинь філологічна: текст і контекст*, 35, 307–322. <https://volyntext.vnu.edu.ua/index.php/volyntext/article/view/1079/1009>
18. Бортнік, Ж. (2023). Поетика тілесності в сучасній українській драмі: лімінальні проєкції (на прикладі творчості Н. Блок). *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика*, 34 (73), 3. https://philol.vernadskyjournals.in.ua/journals/2023/3_2023/3_2023.pdf#page=396
Статті в наукових виданнях інших держав, які входять до Організації економічного співробітництва та розвитку та/або Європейського Союзу:
19. Бортнік, Ж. (2016). Поетика тілесності в монодрамах В. Снігурченка. *Ciało i tożsamość w ukraińskiej kulturze, sztuce, literaturze, języku*: monografia. Warszawa-Iwano-Frankiwnsk: Katedra Ukrainistyki WLS Uniwersytet Warszawski, 17–23. http://www.ukraina.uw.edu.pl/sites/default/files/prosta_strona/pliki/cialo%20i%20tozsamosc%20DRUK%2017-11.pdf#page=17
20. Бортнік, Ж. (2017). Суб'єктна організація сучасної монодрами як основний носій жанру. *Studia Ukrainica Varsoviensia 5*. Warszawa: Katedra Ukrainistyki WLS Uniwersytet Warszawski, 127–134. <https://diasporiana.org.ua/wp-content/uploads/books/23503/file.pdf#page=118>

Повнота викладення результатів дисертації в наукових публікаціях, відсутність порушень академічної доброчесності. Особистий внесок здобувача в публікаціях.

Зміст та рівень виконання опублікованих матеріалів докторської дисертації вписуються в об'єкт дослідження, містять аргументовані наукові результати, суголосні з тими, які виносяться на захист. Усі розділи і параграфи дисертації знайшли відображення в опублікованих статтях. Окрім двох, усі публікації одноосібні, кожна стаття є новаторською, концептуальною, засвідчує глибоку обізнаність з досліджуваним матеріалом і його концептуальне наукове осмислення. Порушень академічної доброчесності не виявлено, додатковою гарантією оригінальності і самостійності праці є наукова новизна самої теми і недослідженість об'єкта.

Практичне значення дисертації.

Запропонована авторкою методологія літературознавчої лімінальності переконливо працює саме на конкретному літературному матеріалі. Піднятий

авторкою матеріал вирізняється особливою злободенністю, доводить взаємопов'язаність усіх процесів у суспільстві, підтверджує дієвість культурно-історичного бачення і його необхідність для будь-якого науковця.

Посутня ангажованість у театральну реальність дозволяє авторці перебувати по обидва боки куліс, аналізувати явища на рівні процесу (автор – текст – режисер) і на рівні результату (вистава – сцена – глядач), отже бути афективним експертом у процесі покращення репертуару українських театрів. Зваженим і збалансованим постає синтез теоретичного та історико-літературного матеріалу, що видно передовсім у роботі з художніми текстами. Прикладом може слугувати апробування кожної із запропонованих дефініцій, моделей чи наукових проєкцій. Найбільш посутнім практичним результатом дослідження є чіткість лімінального аналізу літератури і перспективи його застосування. Виглядає, що метод варто використати у дослідженні багатьох явищ в історії літератури, а також творчості і творів конкретних авторів. Те, що концепція добре працюватиме на практиці, підтверджено тим, як ефективно й результативно використала дослідниця цей метод на матеріалі сучасної драматургії.

Відповідність змісту дисертації спеціальності, з якої вона подається до захисту.

Дисертація Бортнік Ж.І. подана на здобуття наукового ступеня доктора філологічних наук із двох спеціальностей – теорії літератури та української літератури. На думку рецензентів і учасників обговорення, дисертація відповідає двом спеціальностям. Насамперед це теорія літератури: у дисертації обґрунтовується концепція лімінальності як дієва методологія для літературознавчої науки. Крім теоретичного обґрунтування концепції, яке вирізняється високим рівнем наукової аргументації, дослідниця також показала її застосування на конкретному, малодослідженому матеріалі – сучасній українській драматургії. Охоплено великий історико-літературний об'єкт, не лише сучасна українська драматургія, а й класика драматургії ХХ століття, це засвідчує, що робота відповідає спеціальності «українська література».

Відповідність дисертації вимогам «Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук».

Дисертація є самостійним, завершеним науковим дослідженням, яке за актуальністю, ступенем новизни, науковим рівнем, практичною цінністю відповідає вимогам «Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 17 листопада 2021 р. № 1197. Робота відповідає наступним вимогам: на захист винесена концепція літературознавчої лімінальності, яка спирається на міцну теоретичну базу, аргументована й апробована на широкому джерельному матеріалі (сучасній українській драмі), доцільно, відповідно до мети і завдань, структурована, в роботі подані чіткі дефініції основоположних термінів, дослідження містить поетапні висновки, завершується ґрунтовними загальними висновками. Результати дослідження належним чином апробовані й висвітлені у необхідній кількості публікацій у виданнях, які належать до категорій,

зазначених у Постанові. Обсяг дисертації достатній (391 с., основний текст – 350 с.), список використаних джерел – 479 позицій (із них 61 – чужоземні видання, подані латиницею). Список публікацій дисертантки – 29 позицій, з них 4 у журналах, індексованих в наукометричних базах. Особистий внесок здобувача у 2 працях, надрукованих у співавторстві, складає 25% (тема, концепція, матеріал – із оригінального авторського дослідження). У тексті дисертаційної роботи не виявлено порушень положень і принципів академічної доброчесності.

Зауваження та рекомендації.

1. Окреслені в дисертації межі лімінального періоду розвитку сучасної драматургії (2014–2022) є досить дискусійними, оскільки такий наголос на межах означає, що авторка вбачає пряму залежність явищ мистецтва від політичних чи історичних процесів. Але мистецтво, як свідчить історія культури, здебільшого виробляє власну траєкторію, досить відмінну від того, що відбувається у суспільстві.

2. У роботі детально досліджений період сепарації і власне переходу, натомість інкорпораційна фаза не знайшла пропорційного висвітлення. Якщо лімінальність – це перехід, то важливо чітко означити його мету. Інакше кажучи, бракує контексту метамодернізму, про який дисертантка періодично, по ходу дослідження, згадує, але оминає в остаточних висновках.

3. Певний змістовий і формальний дисбаланс спостерігається між теоретично-аналітичною частиною і розділами, присвяченими сучасній драматургії: останні надмірно перенасичені інформацією про сучасну драматургію і драматургів. Це наслідок надто широкого об'єкта дослідження. Бажання авторки включити у дослідження якомога більше текстів і авторів сучасної драматургії часом обертається довгими переліками, коли імена і твори не встигають увиразнитись у своїй повноті і цілісності.

4. Дискусійним концептом дисертації є також нерівноцінність текстів, які дослідниця тримає в полі зору. Ймовірно, варто було б звужити кількість текстів заради можливості розгорнути повніший аналіз найбільш художньо вартісних творів сучасної драматургії, показати, як лімінальна фаза впливає (чи не впливає) на художню переконливість твору.

Результати експертизи.

На підставі експертизи тексту дисертації та наукових статей, в яких висвітлені результати дослідження, члени експертної комісії спеціалізованої вченої ради (Колошук Н.Г., Кочерга С.О., Сухарева С.В.) прийняли одноголосне рішення: докторську дисертацію Бортнік Жанни Іванівни «Концепція лімінальності в літературознавчій парадигмі: проєкція на сучасну українську драму» прийняти до захисту у спеціалізованій вченій раді Д

32.051.10 на здобуття наукового ступеня доктора філологічних наук зі спеціальностей 10.01.06 – теорія літератури, 10.01.01 – українська література.

Рішення міжкафедрального семінару Волинського національного університету імені Лесі Українки:

1. Докторську дисертацію Бортнік Жанни Іванівни «Концепція лімінальності в літературознавчій парадигмі: проєкція на сучасну українську драму» вважати відповідною «Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 17 листопада 2021 р. № 1197.
2. Докторську дисертацію Бортнік Жанни Іванівни «Концепція лімінальності в літературознавчій парадигмі: проєкція на сучасну українську драму», подану на здобуття наукового ступеня доктора філологічних наук за спеціальностями 10.01.06 – теорія літератури, 10.01.01 – українська література, прийняти до захисту у спеціалізованій вченій раді Д 32.051.10.

Доктор філологічних наук, завідувач кафедри теорії літератури та зарубіжної літератури, проф.

Романов С. М.

Доктор філологічних наук, проф. кафедри теорії літератури та зарубіжної літератури

Левчук Т. П.

Доктор філологічних наук, проф. кафедри теорії літератури та зарубіжної літератури

Колошук Н. Г.

Романов С. М., Левчук Т. П., Колошук Н. Г.

Романов С. М.